

Καζούο Ισιγκούρο, Τα απομεινάρια μιας μέρας, 2^η έκδοση Ψυχογιός, Οκτώβριος 2017

Το κλειδί της ανθρώπινης οικειότητας

Σημειώσεις κράτησε η Κέλλυ Πάλλα

1. Το βιβλίο το οποίο άνοιξε τον θεματικό κύκλο της περιόδου 2018-2019, *Συγγραφείς της Άπω και Μέσης Ανατολής*, ανήκει σε έναν συγγραφέα γεννημένο στο Ναγκασάκι της Ιαπωνίας, αλλά εγγεγραμμένο στην αγγλόφωνη λογοτεχνία. Ο Καζούο Ισιγκούρο απέσπασε το Νόμπελ λογοτεχνίας για το 2017 και η ομάδα Ex libris είχε αποφασίσει να ασχοληθεί μαζί του ήδη από την προηγούμενη χρονιά. Η βράβευσή του στάθηκε η αφορμή, για να ξαναδιαβάσουμε το πιο διάσημο από τα μυθιστορήματά του, *Τα απομεινάρια μιας μέρας*, που του χάρισε το Βραβείο Μπούκερ (1898) και έτυχε μιας εξαιρετικής μεταφοράς στη μεγάλη οθόνη (1993) αποσπώντας 8 υποψηφιότητες για Όσκαρ, ταινία που τελικά επισκίασε το λογοτεχνικό κείμενο.

2. Η ιστορία ξεκινά με το ταξίδι αναψυχής του μπάτλερ Στίβενς, ο οποίος δραπετεύει από τον πύργο, όπου ζει υπηρετώντας περισσότερο από 35 χρόνια τον λόρδο

Ντάρλινγκτον και προσφάτως τον νέο αμερικάνο ιδιοκτήτη του, προς την αγγλική ύπαιθρο. Αυτή η εκδρομή γίνεται αφορμή για μια περιήγηση στη φύση της πατρίδας του, την οποία αφοσιωμένος καθώς ήταν στα καθήκοντά του, αγνοούσε, αλλά και η ευκαιρία να επανεκτιμήσει τον κόσμο, αυτός έχει δραματικά αλλάξει κατά τη διάρκεια της καριέρας του, να στοχαστεί πάνω στην ανθρώπινη κατάσταση και φυσικά να σταθμίσει τα προσωπικά του λάθη.

3. Η α΄-πρόσωπη αφήγηση έχει πλοκή υποτυπώδη, αποδίδει όμως με βιττουοζική αληθοφάνεια και συνέπεια τη συνείδηση του πρωταγωνιστή, που θυσιάζει την προσωπική του ζωή στο όνομα της αξιοπρέπειας που απαιτούσε, όπως ίδιος ισχυρίζεται, η φύση της εργασίας του. Η θυσία αυτή τού είναι αυτονόητη και σε κανένα σημείο της αναδρομής του στο παρελθόν δεν εκπίπτει στη δουλοπρέπεια ή στον μελοδραματισμό, γιατί έχει αναγάγει την αυτοπειθαρχία και τον έλεγχο των συναισθημάτων, προς χάριν της εύρυθμης λειτουργίας του πύργου και την πραγματοποίηση των επιδιώξεων του λόρδου, ως τον απόλυτο σκοπό της ύπαρξής του.

4. Οι περιγραφές της φύσης, με την εναλλαγή φωτός -σκιάς και τα γαλήνια τοπία της υπαίθρου, ευνοούν τον αναστοχασμό του πρωταγωνιστή δίνοντας τον ορισμό του αγγλικού μεγαλοπρεπούς μέτρου. Την ίδια στιγμή η αφηγηματική φωνή εκφράζει την αυτάρεσκη αντίληψη των Βρετανών περί ομορφιάς, οι οποίοι λατρεύοντας τη χώρα τους τη θεωρούν ως τον απόλυτο πρότυπο φυσικής μεγαλοπρέπειας και αρμονίας. Η παρατηρητικότητα του μπάτλερ, προσόν σημαντικό για την άσκηση των καθηκόντων του, εκτός των τειχών του πύργου δεν τον βοηθά στο να επιλύσει ακόμη και απλά πρακτικά προβλήματα.

5. Παράλληλα το μυθιστόρημα σκιαγραφεί τη ζωή πίσω από τις κλειστές πόρτες του πύργου του Ντάρλινγκτον, τη νοοτροπία και την υποκρισία της αριστοκρατίας κυρίως την περίοδο του μεσοπολέμου. Είναι η εποχή που οι τύχες της ανθρωπότητας καθορίζονται, σε καθεστώς απόλυτης διαπλοκής, από τα ιδιωτικά συμφέροντα. Ο λόρδος Ντάρλινγκτον, ο οποίος στερείται πολιτικής διορατικότητας, προσεγγίζεται από τη ναζιστική Γερμανία, υιοθετεί τον αντισημιτισμό και υποστηρίζει τη συνεργασία της Μεγάλης Βρετανίας με τους άλλους ευρωπαϊούς φασίστες και μάλιστα στο όνομα του κοινού καλού. Οι ιστορικές εξελίξεις θα αποδείξουν και τη δική του πλάνη, ενώ ο Στίβενς, έχοντας εναποθέσει τη μοίρα του κόσμου και του εαυτού του στις πλάτες της αριστοκρατίας, νιώθει δικαιωμένος, γιατί έμεινε πιστός στην υπηρεσία των σχεδίων του κυρίου του.

6. Ο έρωτας του πρωταγωνιστή για τη μισ Κέντον, ανήκε επίσης στο υπηρετικό προσωπικό του πύργου και προσπάθησε επανειλημμένως να τον προσεγγίσει, μένει ανομολόγητος και συνάδει με την αυτοσυγκράτηση, την οποία ο ίδιος θεωρεί συνώνυμο του λειτουργήματος, που θεωρεί ότι ασκεί. Απογοητευμένη η αγαπημένη του εγκαταλείπει τον πύργο, για να κάνει έναν συμβατικό γάμο. Μετά από χρόνια στέλνει ένα γράμμα στον

Στίβενς, από το οποίο αυτός συμπεραίνει ότι θα επανέλθει στη δουλειά της. Όταν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του τη συναντά, αυτή αποκαλύπτει τη διαδρομή του γάμου της από τη σύμβαση στον κλυδωνισμό και από εκεί στη συνήθεια και την τελική συμφιλίωση με τον πατέρα των παιδιών της.

7. Πλάι στα δύο μείζονα θέματα (οι χαμένες ευκαιρίες για μια βαθιά ερωτική σχέση και οι κάθε είδους προσωπικές ματαιώσεις) υπάρχουν και τα ελάσσονα, όπως η σχέση με τον πατέρα- πρότυπο (Στίβενς προσπαθεί να φτάσει και να ξεπεράσει τον μπάτλερ- πατέρα του), εκείνο όμως που κυριαρχεί στο βιβλίο είναι η πολιτική διάσταση. Ο Ισιγκούρο καταφέρνει, με άψογο λυρισμό, να διατυπώσει ένα εκτενές σχόλιο πάνω στη διαστρωμάτωση της αγγλικής κοινωνίας του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα, με την αριστοκρατία να ορίζει της τύχες του κόσμου και την αυστηρή ιεραρχία στην τάξη των υπηρετών να παίζει το ρόλο της στη δημόσια σφαίρα.

8. Η μάταιη θυσία του Στίβενς στο όνομα της αξιοπρέπειας και του επαγγελματισμού, είναι η ευκαιρία του Ισιγκούρο να μιλήσει κριτικά για την αφοσίωση των Βρετανών στην παράδοση και την τυπολατρία. Στον σημερινό αναγνώστη η στάση ζωής του μπάτλερ μοιάζει εξοργιστική, γιατί αντίκειται στην αντίληψη μας για την ισότητα των ανθρώπων, για τον συγγραφέα όμως είναι το όχημα, για να κριτικάρει τις κάθε είδους ψευδαισθήσεις τις οποίες υπηρετούμε όλοι μας, την πλάνη των οποίων σπάνια συνειδητοποιήσουμε.

9. Το μυθιστόρημα είναι μία ελεγεία για τις απώλειες της ιδιωτικής ζωής, αλλά και μια ιστορική περίοδο που πέρασε ανεπιστρεπτή: η βρετανική αριστοκρατία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έχει παρακμάσει, η Αμερική αναδύεται ως νέος ρυθμιστικό παράγοντας στην οικουμενική πολιτική σκακιέρα και μια νέα αντίληψη για τη ζωή και τον κόσμο εμφανίζεται, η αμερικάνικη. Στη μεταπολεμική εποχή νέες αξίες καθιερώνονται και τα στερεότυπα αλλάζουν: η αξιοπρέπεια δεν συνδέεται απαραίτητα με το καθήκον, αλλά με το αυτεξούσιο ατόμων και λαών, επιδιώκεται ο εκδημοκρατισμός της δημόσιας ζωής, η ελεύθερη έκφραση πολιτικής γνώμης και η καθολική καθιέρωση της ψήφου.

10. Δίσημος ο τίτλος του μυθιστορήματος, υπονοεί τα απομεινάρια της ήδη βιωμένης ζωής του πρωταγωνιστή, αλλά και όσα απομένουν ακόμη να ζήσει, καθώς ο ίδιος βαίνει προς το γήρας. Ο Στίβενς ξεκινά άκαμπτος και ασυγκίνητος, αλλά στην τελευταία σκηνή βιβλίου, υποψιαζόμενος την πλάνη του, καταδέχεται να καθίσει στο ίδιο παγκάκι με έναν άγνωστο, ο οποίος τον συμβουλεύει να σταματήσει να αναλύει το παρελθόν του και να προσπαθήσει να απολαύσει τη «δύση» της ζωής του. Στην έσχατη σελίδα ο πρωταγωνιστής μοιάζει να έχει κερδίσει λίγη περισσότερη σοφία ζωής: «Ίσως ήρθε η ώρα να δω το θέμα των αστεϊσμών με μεγαλύτερο ενθουσιασμό. Τελικά, αν το σκεφτεί κανείς, δεν είναι και τόσο ανόητο να τους υιοθετήσει - ειδικά στην περίπτωση που σε αυτούς βρίσκεται και το κλειδί της ανθρώπινης οικειότητας».

11. Ο Ισιγκούρο, με ιαπωνικές ρίζες, κουβαλά προφανώς την κουλτούρα της αξιοπρέπειας, της αυτοσυγκράτησης και της ηρεμίας της χώρας καταγωγής του, αλλά ίσως και το συλλογικό τραύμα της ήττας του β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η γραφή του, λεπτοδουλεμένη με υποδόριο αγγλικό χιούμορ, αποδίδει την αποστασιοποιημένη και συγκρατημένη φωνή του άγγλου μπάτλερ, διακοπτόμενη από χωρία εσωτερικού μονολόγου και αριστουργηματικούς διαλόγους υφαίνοντας ένα κομψοτέχνημα γλωσσικής τεχνικής, που ευτύχισε να έχει μία εξίσου αριστουργηματική μετάφραση στα ελληνικά από την Αργυρώ Μάντολγου.